

Spørgsmålet om hjemløse og forbryderske børn i Danmark*).

I.

Spørgsmålet om den rette behandling af forsømte og forbryderske børn kan optages fra forskellige sider.

Det er et spørgsmål for strafferetten, som må besvare det i forhold til børnenes ansvarlighedsgrad; for pædagogikken, som må søge de praktiske veje og midler til disse vanskelige børns opdragelse; for fængselsdisciplinen, som overfor de fangne børn har en af sine sværeste og vigtigste opgaver. Det må optages af stat og kommune, som spørge, hvorledes disse børn på den hensigtsmæssigste og mest økonomiske måde kunne gøres til nyttige borgere istedenfor skadelige parasiter på samfundslegemet.

Men det er dog først og fremmest et spørgsmål for den personlige og frivillige barmhjertighed. Og dette ville vi begynde med at erindre om, i den overbevisning, at vi i denne have den eneste rette basis, lige så vel for løsningen af det snevrere spørgsmål om de forbryderske

*) Artiklen er en besvarelse af æmne 5 i sektion I og 3 i sektion III på fængselskongressen i St. Petersborg. Fremstillingen, der særlig har haft kongressen for øje, har derfor haft til opgave at fremhæve, hvad der fra dansk side kan være at anføre med hensyn til de opstillede æmner.

børn, som af det videre spørgsmål om, hvad der skal gøres for hjemløse og forsømte børn i almindelighed.

Det er da også den frivillige kristenkærlighed, som i det hele har ført de hjemløse børns sag frem i vort land og rejst så godt som alle vore opdragelsesanstalter og børnehjem. Paa kong Frederik VI's befaling oprettedes 1830 Bøggildgård, i begyndelsen som opdragelsesinstitut efter Fellenbergsk mønster, men senere som korrektionsanstalt for fordærvede drenge, lige til 1885 under den samme dygtige forstander P. P. Schmidt. 1833 grundedes Holsteinsminde, da Anders Stephansen med sin ædle hustru forlod en sikker og anset stilling for her i kamp med fattigdom at antage sig, hvad han plejede at kalde »de arme ravneunger, som ere dumpede ud af reden«. — I august 1836 modtog »gamle Møller« de første elever på Flakkebjerg, som han endnu i sin høje alderdom styrer med den ungdommelige utrættelighed og det geniale pædagogiske greb, der har gjort hans navn så vel bekendt. 1867 fik denne anstalt en kraftig aflægger i Landerupgård, ligeledes korrektionsanstalt under hans overopsyn. Så dannedes i 1837 i København »Foreningen til forsømte Børns Frelse.« Denne har efterhånden antaget sig 1400—1500 børn ved anbringelse dels hos familier på landet, dels på Bøggildgård og Flakkebjerg, for største delen børn, som allerede havde været i politiets hænder, og for største delen med godt resultat. Det første mindre børnehjem oprettedes 1853 i Lyngby for 12 piger, derpå fulgte 1862 Louisestiftelsen ved Sorø for forældreløse piger, rejst ifølge opfordring af Danmarks nuværende Dronning, som på mange måder har vist sin varme interesse for hele denne sag. Snart fulgte det Classenske Fideikommis' børnehjem på Falster med redningsanstalten Hjortebjerg for pigebørn, hvis forhold udsætte dem for særlige moralske farer, og endnu et par andre børnehjem. Når de to ældre institutioner, Vajsenhuset og Opfostringshuset i København, medregnes, taltes her i 1870 15 større og

mindre anstalter med i alt 650 børn. 1882 var tallet på opdragelsesanstalter voxet til 37 med over 1400 børn*), og nu kan det anslås til omtrent 60 med henved 2000 børn, idet også en del ældre børnehjem ere voxede stærkt, f. ex. Godthåb ved København fra 20 børn til c. 80 fordelt i 4 hjem, »Kana« fra 10 til 30 etc. Den ifølge testamenterisk bestemmelse 1874 oprettede Frederik VII's Stiftelse på Jægerspris, der opdrager hjemløse og ulykkeligt stillede småpiger til tjenestepiger, har nu udvidet sig, så børneantallet i 1889 var 363, mod 274 i 1882, der opdrages i adskilte hjem for 20, hver med sin plejemoder. Af den tilføjede oversigt (se pag. 126), som dog ikke har kunnet blive fuldstændig, ses, at overvejende går bevægelsen her i landet i retning af de mindre hjem med fra 10 til 30 børn. Og tallene vise, hvorledes der nu under det voxende menighedsliv er kommen en stor og glædelig fremgang i bestræbelserne for de hjemløse børn. Sådanne kæmpeværker af tro og kærlighed, som Miss Macpherson og Dr. Barnardo have rejst for Londons hjemløse børn, findes naturligvis ikke — og behøves ikke — i vore små forhold. Men den samme ånd genfindes på den skønneste måde i mange af de små børnehjem, som her ere rejste uden at være kendte ud over den nærmeste kreds.

Med det formål at støtte børnehjem hele landet over stiftedes 1888 i Jylland »Kristelig Forening til hjemløse fattige Børns Opdragelse«. En samtidig forening på Fyn virker derimod for tilvejebringelsen af gode plejehjem, og Foreningen for Viborg Stift til forsømte Børns Opdragelse, oprettet 1883, anbringer ligeledes i pleje hos familier sådanne børn, som, om de ikke skulle gå til grunde, må fjærnes fra det naturlige hjem, og tager sig af dem til det 18 år.

En beslægtet opgave er optagen af de to Præmieselskaber for Plejemødre, som under H. M. Dronnin-

*) Ifølge Månedssbladet Føbe 1882—83.

gens protektorat ere dannede i København og Odense (1884), nemlig dels at anvise gode plejemødre, dels at føre tilsyn med dem og fremme en god og kærlig behandling af børnene. Selskabet i København uddelte 1888 i præmier 2280 kr., og i Odense, hvor 138 plejemødre med 155 børn havde givet sig under selskabets tilsyn, premieredes 33 af dem med ialt 705 kr. *)

Netop i den allersidste tid se vi bestræbelserne for de hjemløse børn antage et større omfang end nogensinde før. Deres sag tales ved møder og i blade. Fra 1888 har den sit eget organ i bladet »De Hjemløse.« udgivet af Lærer Carl Christensen i Ordrup, som i sit eget hus har skabt et hjem for 8 sådanne stakkels børn. — På det store kirkelige møde i Århus i maj 1889 indledede Dr. Nørregård og Provst Gudme en forhandling om menighedens forhold til børnehjemssagen. Og på de almindelige skolemøder ifjor i Kolding og Roskilde drøftedes deres sag. I Kolding var det Landstingsmand, Højskoleforstander L. Schrøder, som førte den frem ved at forsvare disse tre sætninger:

1. Det må i de fleste tilfælde anses for rigtigt, at opdragelsen af de hjemløse børn udskilles fra arbejds- og fattiggårde.
2. Små børnehjem må foretrakkes for store.
3. Det er særligt ønskeligt, at enlige kvinder, som har evne til at opdrage børn, komme til at styre børnehjemmene.

*) En institution af stor betydning for mange tusinde fattige børn er Asylerne for Småbørn, som ved privat velgørenhed ere oprettede i alle byer. Her kunne forældre, som arbejde om dagen, for en betaling af nogle få øre lade deres børn mellem 2 og 7 år tilbringe hele dagen; de beskæftiges med håndgerning, leg, sang, læsning og skrivning. De københavnske asyler modtage daglig mindst 2500 børn. Hertil komme flere steder de i senere år oprettede vuggestuer for spæde børn. Endvidere må af beslægtede institutioner nævnes Foreningen for Småbørns Vel, børnekliniker og hospitaler, Samfundet, som antager sig vanføre og lemlæstede børn, samt søndagsskolerne.

I Roskilde taltes børnenes sag af den nuværende forstander for Holsteinsminde, forfatteren L. Budde, hvis skønne fortællinger, i lige grad bevægende til smil og tårer, noksom vidne om hans inderlige kærlighed til og forståelse af børn. Han har også talt de hjemløses sag ved mange andre møder; og en betydelig virksomhed i samme retning er udfoldet af bestyrelsen for børnehjemmet Bethlehem, som navnlig ved sin forstander Hr. C. Petersen har fået sagen bragt frem ved mange møder især på landet (i forrige år alene over 50). Og nu er det i sandhed ikke længer alene enkelte mænd eller foreninger, den ligger på hjerte.

Heller ikke staten og kommunerne stå udenfor bevægelsen. Staten støtter de større opdragelsesanstalter og en del af de mindre børnehjem, hvorfor det også påtænkes at ansætte en fælles tilsynsmand for dem alle. — Navnlig i korrektionsanstalterne ere ikke få børn indsatte af kommunerne. Men til at benytte børnehjem for deres plejebørn ere disse de fleste steder endnu kun lidet tilbøjelige. Det er ikke så mange år siden, at mange kommuner mente kun at have een forpligtelse overfor de børn, som af en eller anden grund kom ind under offentlig forsørgelse, nemlig den at anbringe dem så billigt som muligt. — Dette princip førte ofte til ligefremme licitationer over børnene, og maugt et løsagligt fruentimmer og mangen fordrukken familie, hensiddende i et fattighus, have underbudt hverandre for at få et sådant plejebarn til at tigge føden til sig. Men som regel måtte det ialfald føre til, at plejeforældrene søgte anden fordel af børnene end den ringe betaling, sendte dem til en bonde for at vogte kvæg om sommeren og på landevejen med tiggerposen om vinteren. Når så herved skolegangen forsømtes og aftenen tilbragtes i et ofte smudsigt og dårligt hjem, hvad under da, at disse plejebørn have leveret et forfærdeligt procenttal af forbrydere og fattiglemmer. Nu er der indtrådt mange forbedringer også i disse forhold. Men dels er dog endnu

mange børn anbragte hos meget uheldige plejeforældre, og dels voxe endnu langt flere op rundt om på fattiggårdene tildels i selskab med gamle tiggere og drankere, ja med unge vagabonder og hjemsendte forbrydere, som forsørges der. Lovgivningen har ikke været blind for det fordærvelige heri. Loven af 20 april 1888 om tilsyn med plejebørn pålægger kommunerne at formå dertil egnede mænd eller kvinder til at have stadigt tilsyn med alle plejebørn, hvad enten de ere udsatte af kommunen selv eller forældrene. (I København og Odense udføres dette tilsyn væsenligt af de to før omtalte præmieselskaber for plejemødre). Og det lovforslag om det offentlige fattigvæsen, som var forelagt sidste Rigsdag, forbyder i § 30, at der i forsørgelsesanstalter, »hvor gamle og svagelige personer anbringes, eller hvor børn opfostres, tillige hensættes personer, som ved uforligelighed, dovenskab, drikfældighed eller anden uorden give forstyrrelse og slet eksempel, med mindre de holdes fuldstændig afspærrede fra hine.« Det mangler imidlertid ikke på røster, som fremhæve, at alligevel vil fattiggården blive et højst uheldigt opdragelsessted for børn.

I København anbringer kommunen principielt sine mange plejebørn hos familier især på landet, og søger med omhu at sikre sig de bedst mulige plejeforældre og et godt tilsyn. Til midlertidig anbringelse har den på St. Johannesstiftelsen indrettet en mønsterværdig særanstalt for 100 børn. Og på skulkere og andre drenge fra kommunens skoler, som stadig gøre sig skyldige i forseelser og dårlig opførsel, er Internatet beregnet.

Egenlige kommunale opdragelsesanstalter findes, såvidt mig bekendt, kun tre steder i landet, nær knyttede til een mands navn, nemlig den nuværende dygtige fattiginspektør i Odense, børnevennen J. F. Johansen. Han fik 1866 oprettet en sådan opdragelsesanstalt ved Hørsholm fælles for flere kommuners børn, og resultatet her var så opmuntrende, at 1878, da han kom derfra til Odense, formåede han strax byrådet til der at oprette en lignende,

som begyndte med 32 børn, men senere er udvidet, så at den i 1888 optog 95 af kommunens 168 plejebørn. Denne anstalt er under Hr. Johansens ledelse bleven særdeles fordelagtig bekendt, og efter dens mønster blev der 1887 oprettet en lignende på Knarreborg for børn fra Odense åmtrådsreds. Disse anstalter ere bestemte

- a. for sådanne børn, hvis forsørgelse fattigvæsenet har måttet antage sig, og for hvilke der ikke kan findes en for deres alder og evner passende pleje på landet.
- b. for børn, der allerede have været anbragte i pleje, men for hvem enten deres opførsel eller plejeforældrenes mangel på evne og villie til at opdrage dem gør en forandring af opholdssted nødvendig eller ønskelig.

Det af kongressen i St. Petersborg til forhandling (Sect. III. 3) opstillede spørgsmål om sådanne børns anbringelse i familier eller i anstalter har været underkastet offentlig drøftelse her i landet, ikke alene af kommuner, men af Rigsdagen og adskillige andre forsamlinger, navnlig af det nævnte kirkemøde i Århus i 1889. Og både theoretisk og praktisk er her givet gode bidrag til dets besvarelse.

Deres tanke, som holde på de private plejehjem, finder et smukt udtryk i følgende ord af Landstingsmand Kayser (under en rigsdagsforhandling 1873): »Man give et sådant fattigt barn et hårdt hjem, men dog blot et hjem, og jeg er overbevist om, at der også til det vil komme solstråler, som ikke kunne komme ind over fattigvæsenets mure. Ved at leve i den store, fri verden, ved at se dens herlighed, og jeg kan tilføje dens kærlighed, vil han få en higen hos sig til at fortjene den og vinde den. — Indenfor fattighusets, arbejdsbusets mure lever han derimod i en lille verden, hvor alt er afmålt og alt den ene dag går som den anden efter et approberet reglement. Hvorfor opdrager man et barn? For at det engang kan stå i den virkelige store

verden med dens tummel og dens fristelser og finde sig tilrette i disse forhold. Er det muligt, at et barn, som er opdraget i en sådan lille verden, er i stand til at sætte sig ind deri? Er det muligt andet, end at der kommer et særpræg på et sådant barn, som trænger sig ind i dets sjæl, og som fra barndommen berøver det håbet om at nå, hvad alle andre have i verden? Jeg tror derfor, at det er en stor fejl, om man vil kasernere børn, fremfor at sætte dem hos plejeforældre.«

De væsenlige sandheder heri erkendes også af børnehjemmenes og opdragelsesanstaltternes talsmænd, og gode, kærlige og kristelige plejehjem med pædagogisk forståelse stå for alle som det bedste. Men man fremhæver med rette, dels at det er umuligt at finde et tilstrækkeligt antal af sådanne virkelige gode hjem, og dels at der er en mængde børn, som overhovedet ikke egne sig til optagelse i private hjem. — Desuden bortfalde navnlig ved de små børnehjem med deres friere former mange af indvendingerne mod anstaltsopdragelsen. Og de fleste af vore anstalter søge med held at følge børnene også senere og såvidt muligt yde dem støtte og tilhold i den farlige overgangsalder, hvor et hjemms støtte har så meget at betyde for unge.

To vigtige sætninger har vor erfaring i denne sag tilfulde indskærpet. De ere ofte blevne overtrådte, men overtrædelserne have hevnet sig hårdt. Det må være nok at nævne dem.

1. Et plejebarn, med hvem det er begyndt at gå skævt, bør ikke flyttes fra plejeforældrene til en anden familie, men til et børnehjem eller en opdragelsesanstalt.
2. Børnehjemmene og opdragelsesanstalterne må ikke afsondre sig for meget fra omverdenen.

På Flakkebjerg og siden på Landerupgård har man på en særdeles praktisk og heldig måde vidst at opnå

et samarbejde mellem opdragelsesanstalten og private familier, som vel turde fortjene udførlig omtale og efterligning. Anstalten, som er en landbrugskoloni, beholder normalt sine børn til konfirmationen og er efterhånden kommen i tillids- og venskabsforhold til et stort antal familier i omegnen, som have taget de konfirmerede børn i tjeneste. Det er disse familier, som i stort omfang have været medarbejdere også ved opdragelsen af de ukonfirmerede børn, af hvilke de fleste have tilbragt en eller flere somre i tjeneste hos dem, mens de om vinteren atter samles på anstalten. Vi ville give Hr. Møller selv ordet*). »I forsommeren 1841 kom en gårdmand Anders Madsen Frankerup til mig med anmodning om at få en elev i sin tjeneste, og da jeg dertil svarede, at de konfirmerede vare anbragte, ytrede han, at jeg jo kunde lade ham få en ukonfirmeret for sommeren. Jeg kunde ikke andet end ytre min forundring over dette forslag; thi jeg havde ikke tænkt mig, at det kunde forenes med en opdragelsesanstalt; men han forsikrede mig, at det var noget, hvoraf drengen ingen skade kunde have; han skulde blive godt behandlet, og han skulde jo dog ud i verden engang alligevel. Jeg forbeholdt mig tid til at overveje sagen, og efter at det var blevet mig klart, at det var den mest praktiske måde, hvorpå de mod opdragelsesanstalten rettede angreb kunde tilbagevises, idet man på engang forenede fordelene ved anbringelsen i familieliv og i anstalten, henstillede jeg spørgsmålet til overbestyrelsen, som billigede, at forsøget måtte gøres. Det skete; og samme sommer blev endnu 5 andre anbragte hos anerkendte hæderlige familier i anstaltens nærhed, og de kom alle tilbage med meget gode vidnesbyrd. Således var ved en rent tilfældig ydre anledning en ny vej åbnet, der så væsentlig har bidraget til at give begge anstalters virksomhed holdning og betydning for de mange unge mennesker, der herfra ere blevne tagne ved hånden og hjulpe

*) Se den interessante beretning om opdragelsesanstalterne paa Flakkebjerg og Landerupgård for 1882-87. Kbhvn. 1888.

frem af så mange velvillige, kærlige familier, der også have fulgt deres senere liv med interesse og deltagelse, og hvor også en og anden har fundet et asyl, idetmindste en for hele sin levetid, andre i kortere eller længere tid under sygdom og utjenstedygtighed.« Således anbragtes 1886 af de to anstalters ca. 150 elever 85 i sommertjeneste og vendte tilbage med følgende vidnesbyrd fra husbønderne:

Udmærket godt	5
Meget godt	52
Tilfredsstillende	19
Utilfredsstillende	1
Meget dårligt	8

Når udvalget skal gøres, hvem der 1 maj må komme ud i sommertjeneste, forhandler Møller selv med eleverne derom; og derved have alle de, der sommeren forud have vundet hæderligt vidnesbyrd, ytringsfrihed og stemmeret. Og da skulde man høre, hvordan drenge, med hvem det sidste år gik galt, under gråd og gode løfter bede om at komme med for at gøre godt, hvad de før gjorde ilde.

»Vi trække på skulderen og vise et betænkeligt ansigt, men så kommer talsmanden, en af de pålideligste i forsamlingen: »Jo, ham indestår jeg for!« og mængden istemmer, og vi glæde os med dem. Og ved en anden ryste vi på hovedet og spørge om forsamlingens mening. Foreløbig kun taushed. Men så kommer det: »Nej, ham kunne vi ikke have med; du husker nok forrige sommer, hvormed vi endda kunde bære over; men så sidste vinter det og det! Nej, du gjorde os skam nok ifjor. Lad ham blive til næste år, Møller, så kommer han nok med.« Naturligvis lykkes det ikke alle de udsendte »at tjene deres sporer«, som det hedder i anstaltens sprog; og en og anden tages efter aftale med husbonden tilbage i sommerens løb. Men der sendes da en stedfortræder, en af dem, som ikke havde fuld stemning for sig ved valget i foråret, men siden er voxet i tillid. Disse afløsere vide, hvorom det gælder,

hvorfor man har fået et stående udtryk: »at gøre rent efter N. N.«, og have med en ganske enkelt undtagelse udført det med ære. Selv de, som opførte sig dårligt, og altså ikke skulde have været under de friere forhold, var det dog en vinding at se i disse, for så vidt man fik at se, hvad der ellers vilde være blevet skjult, til det var for sent at søge lægemidler derimod. Og når de så alle 1. novbr. atter samles på anstalten; når de, der ere komne hjem med dårlige vidnesbyrd, se sig ved siden af kammeraterne og høre dissos skudsmål om deres upådelighed o. s. v. ved siden af de mere fremragendes hæderlige omtale i alle enkeltheder; når de høre, hvor glad man har været ved disse — så er derved vundet, hvad der ikke kan vindes ved noget system eller ved nogen dressur. — De, som have opført sig tilfredsstillende, blive ofte indbudte til at tilbringe julehøjtiden i de huse, hvor de vare sommeren forud, hvad der også har sin betydning for de barnlige gemytter. — I vinteren 1877, da begge anstalter vare overfyldte, gjordes der forsøg med anbringelse hos familier i nærheden også om vinteren; men det erfarede da, at lige så gavnlige familierne ere for eleverne om sommeren, ligeså nødvendige ere anstalterne om vinteren som de egenlige hjem, der sammenbinde det hele og give virksomheden dens egenlige sammenhold og betydning. — At disse anstalters befolkning er lutter fordærvede og forbryderske drenge, ofte af den vanskeligste art, må man endnu erindre for rettelig at vurdere den her opnåede ordning.

Af det foregående vil det ses, at meningsforskellen om børns anbringelse i familier eller anstalter også har givet sig praktiske udtryk, idet der dels arbejdes for oprettelsen af børnehjem, dels for tilvejebringelsen af gode plejeforældre. Men hvad alle ere enige om, er, at det gælder at tage børnene i tide, inden de modnes til korrektionsanstalten eller fængslet. Derpå sættes med rette den største kraft ind i vort land, at antage sig børnene så tidligt, at de endnu ikke fra hjemløse er blevne til forbryderske. Og

hvad der ligeledes med styrke fastholdes af denne slags forkæmpere, er dette, at basis for arbejdet for de hjemløse børn skal ikke være statens eller kommunens interesser, men den frivillige barmhjertighed. Denne har den eneste rette nøgle til spørgsmålets løsning, fordi den alene har nøglen til børnenes hjerter. Stat og kommune bør benytte dens arbejde og støtte den langt kraftigere end hidtil, og de kunne kontrollere den; men de bør ikke tænke på at erstatte den eller selv tage arbejdet ud af dens hånd. Det er træffende sagt, at i statens eller kommunens hånd vilde snart børnehjemmene forstene, således som det altfor meget har vist sig med den almindelige fattigforsørgelse. »Det er sikkert heldigt,« hedder det i en efter det nævnte møde i Kolding indgiven adresse, »og vi have grund til at tro, at også den høje regering og rigsdag dele denne opfattelse, at børnehjemmene som hidtil oprettes af private, der ere grebne af sagens betydning og føle trang til at arbejde og ofre for den. Men på den anden side trænger denne sag, det behøver næppe yderligere motivering, ubetinget til kraftigere støtte fra det offentlige side, hvis den skal kunne nå et sådant omfang, at den kun nogenlunde kan tilfredsstille den store trang dertil.«

Vi håbe, at dette vil ske, og at arbejdet for de hjemløse børn vil gå frem i det begyndte spor. Det er ganske vist på tiden, at i første række kirke og folk, i anden række stat og kommune for alvor række hånden ud for at antage sig de hjemløse børn. Thi deres tal er i nutiden voxet altfor meget. Og årsagerne hertil ere mange; gamle forsømmelser og ny forsyndelser, alkoholismen, de uægte fødsler, det voxende proletariat, de tidlige ægteskaber, fabrikslivet, løsningen af så mange gamle bånd. — Jeg ved ikke, om der nu er flere forældreløse børn end før, eller hvormeget tallet er voxet på de ligefrem usædelige og fordrukne hjem. Men det er vist, at tallet er voxet uhyre på de børn, som kun kende et hjem af navn, som må voxte op i disse familier uden familieliv, disse hjem,

»hvor arnen er kold, og tom det helligste gemme,
for fa'er er så meget ude, og mo'er så meget lidt hjemme.«

II.

Det er ikke muligt at drage en skarp grænse mellem hjemløse og forsømte børn på den ene side og fordærvede og forbryderske børn på den anden. Forsømmelsen vil jo altid vise sig i forseelser, og forseelserne have som oftest deres rod i forsømmelse. Se på disse 10årige friskfyre, som have sendt deres lille broder op at tigge, mens de stå og fløjte ved hjørnet med huen på tre hår og cigarstumpen dinglede i munden; se dem så gå ind og købe en kage til den lille og øl til sig selv, hvor de allerede ere udspekulerede og fremmede for barndommens følelser. Hør disse drenge og piger, som stilles for retten for rapseri, hvor de forstå at lyve og sno sig, inden de give tabt. Se på disse små sædelighedsforbrydere, som i begyndelsen nysgerrigt, siden begærligt have modtaget en samvittighedsløs undervisning i lasten. Iagttag, hvorledes den barnlige lyst til leg og slikkerier udarter hos disse små, som ikke kende stort til regelmæssigt tilsyn og regelmæssige måltider, og fører dem til skulkeri og rapserier; hvorledes den frit voxende ubændighed og ødelæggelseslyst forvolder råheder og hærværk; hvorledes den forbudne leg med tændstikker bliver årsag i brandstiftelser hos disse forkælede eller forkuede børn under indflydelse af en frygtsom eller trodsig stemning. Skulle vi kalde dem forsømte eller skulle vi kalde dem forbryderske? »Hvo har syndet, denne eller hans forældre? Dette gamle spørgsmål bringes påny frem ved hver barnlig skikkelse i dette sørgelige galleri. Lad os så ikke blive stående ved det sørgmodige svar: »Fædrene åde sure druer, og børnenes tænder bleve ømme.« Men lad os også her lytte efter det barmhjertige ord: Hverken denne har syndet, eller hans forældre, men at Guds gerninger må åbenbares på ham.«

Det vil sige: Disse børn ere ikke således for at bevise eder, at de selv eller deres forældre have syndet — det er kun altfor vist, og lad juristerne fordele ansvaret mellem dem — men de ere således for at være en genstand for Guds og eders barmhertighed, om I ellers have barmhertighed og kunne gøre Guds gerninger imod dem. Således er de forbryderske børn ikke først til som et spørgsmål til stat og kommune, ret og økonomi, men som et personligt spørgsmål til os om barmhertighed. Gælder dette om de hjemløse børn i almindelighed, så gælder det dobbelt om de forbryderske børn, fordi de trænge dobbelt dertil. Det er sandt, at de trænge til tugt; men den tugt dur kun lidt, som ikke er båret af personlig kærlighed. Og hvem der nu end kaldes til at besvare spørgsmålet om deres skæbne, lovgiveren, dommeren, læreren, fængselsbestyreren, præsten, leviten eller samaritanen, så gælder det først og fremmest om, at han i hvert enkelt tilfælde vil svare ikke alene som embedsmand eller videnskabsmand, men som et barmhertigt menneske. Denne personlige side af sagen har mere at sige for de stakkels børn end alle love og institutioner, ligesom læreren er mere end skolen, inspektøren mere end fængslet — ja overfor børn kan man vel endog tilføje, dommeren mere end loven.

Også i de forbryderske børn ville vi da så langt som muligt vedblive at se de forsømte børn og behandle dem derefter; også deres skæbne ønske vi så langt som muligt afgjort af den frivillige barmhertighed, hjulpet og støttet af politi- og dommermyndighed. Også de for disse bestemte anstalter bør så langt som muligt være privatanstalter, understøttede og kontrollerede af staten. Disse grundsætninger følges i det hele i vore anstalter. Vor eneste statsanstalt, Bøggildgård, er på en sådan måde overdraget forstanderen for embedstid, at den i virkeligheden er omtrent ligestillet med de private anstalter. — De kaldes alle opdragelsesanstalter; men der er en gradation imellem dem, som holder grænsen flydende mellem

opdragelse og korrektion, mellem forsømte og lastefulde børn. Mange også af de mindre børnehjem optage sådanne børn især i en yngre alder, som allerede have løjet, tigget, skulket og stjålet, idet de med rette i dem blot se børn, som også i moralsk henseende ere forsømte. Og Holsteinsminde, af hvis børn mange fra små af ere øvede i tiggeri og rapseri eller skyldige i andre overtrædelser, er afgjort en opdragelses- og ikke en korrektionsanstalt. Som egentlige korrektionsanstalter, til hvilke man i de mere graverende tilfælde må ty, må Bøggildgård, Flakkebjerg og Landerupgård betegnes. Et noget lignende forhold er der mellem de mindre retningsanstalter for pigebørn, hvem man i mildere tilfælde vilde søge anbragte på et almindeligt børnehjem, dernæst på Hjortebjerg og i de i sædelig henseende mest alvorlige tilfælde på Talita Kumi*).

Denne gradation kunde sikkert udvikles videre, navnlig ved tilføjelsen af endnu et led. Ligesom mellem forsømte og forbryderske børn, er også grænsen flydende mellem forbryderske børn, der bør betragtes og opdrages som børn, og unge forbrydere, der bør betragtes og straffes som forbrydere. Børn, som ifølge deres alder, forbrydelse og hele moralske tilstand er i nærheden af denne grænse, passe ikke længer i den almindelige korrektionsanstalt og kunne ofte ikke magtes af den private myndighed; men de passe endnu mindre i de fuldvoxne forbryderes celler. For sådanne måtte man ønske en passende statsanstalt oprettet; vi mangle et trin imellem den almindelige korrektionsanstalt og forbedringshuset, der nu på en lidet heldig måde må dele disse unge mennesker mellem sig, forsåvidt

*) Se oversigten side 126. Foruden de tidligere nævnte foreninger og institutioner må her nævnes »Foreningen til forvildede unge Pigers Frelse«; mellem de unge piger, som søges hjulpe på Magdalenehjemmet eller Lindevangshjemmet (asyl for straffede kvinder), er der undertiden rene børn. Også fængselselskaberne antage sig straffede børn, navnlig hvor det gælder at anbringe dem i lære eller plads hos brave familier.

de da ikke efter en legemlig revselse overlades til at gå deres egen skæve gang.

Vi berøre her et af de punkter, på hvilke vore bestemmelser om børns straf trænge til supplerung.

Den store grundsætning for behandlingen af forbryderske børn er indeholdt i det ene ord: opdragelse. *On doit s'inspirer avant tout de ce principe qu'il ne s'agit pas de faire exécuter une peine ou un châtement mais de donner une éducation.* Denne sætning fra Stockholmer-Kongressen anerkendes overalt som almengyldig. Men det gælder så på en alsidig og praktisk måde at gennemføre dette princip, som indeholder så mange vigtige konsekvenser. De væsentligste af de selvklare fordringer, som ligge deri, ere vel disse:

1. At der gøres alvor af begrebet børn, så alle de behandles som børn, der virkelig ere det. Særlig må det da erindres, at i overgangsalderen ere de unge ofte langt mere børn end voksne.
2. At straffen overfor børn kun har betydning og ret som led i en opdragelse. Hermed er enhver straf, der ikke hænger sammen med og tjener en virkelig opdragelse, det være sig hjemmets, skolens eller statens, dømt som forkastelig.
3. At straffen eller behandlingen af børn må bestemmes, ikke efter juridiske principer, hvorved man altfor ofte vil komme til at lægge børnene på en sand prokrustesseng, men efter pædagogiske principer. Så at her ikke i første linie spørges: Hvad er for børn i denne alder juridisk retfærdigt? Men: Hvad er for dette enkelte barn pædagogisk hensigtsmæssigt og virkningsfuldt?
4. At straffen eller behandlingen må bestemmes ikke så meget efter den foreliggende enkelte overtrædelse som efter barnets hele moralske tilstand. Derfor kan det på den ene

side være rigtigt, at en dreng, blot for at have skullet af skole eller slået vinduer ind, indsættes mange år i en korrektionsanstalt; og derfor bør loven på den anden side have plads for en mildere betragtning og endog i alvorlige tilfælde kunne nøjes med en advarsel, idet den tager hensyn til barnets øvrige forhold, og da ikke mindst til hjemmets beskaffenhed. Hvad særlig anbringelse til opdragelse eller korrektion angår, da bør den søges tilvejebragt der, hvor enten forældres eller værgers vedvarende forsømmelighed eller slette indflydelse sætter barnet i fare, eller hvor dettes karakter og opførsel er sådan, at hjemmet og skolen stå magtesløse overfor det.

5. At den avtoritet, som bestemmer børnenes skæbne, må være i stand til at træffe den i pædagogisk henseende rette afgørelse, og at den må have det i sin magt at sikre opdragelsen mod at forstyrres, inden den er afsluttet. Den, som skal bestemme et sådant barns skæbne, må nødvendigvis kende det. Derfor bør det ikke være en eller anden fjærn avtoritet, men den nærmest mulige, altså den almindelige domstol eller underøvrighed. Og det må altid gøres den til pligt at rådføre sig dels med barnets hjem, forsåvidt dette er hæderligt, men navnlig med skolen, hvilken sidste der måske endog under en eller anden form kunde gives en direkte stemme med i afgørelsen, dersom barnet endnu er skolepligtigt. Og såvel hjemmet som skolen bør kunne apellere dommen. Når barnet indsættes i en opdragelses- eller korrektionsanstalt, bør forældremyndigheden overdrages denne og kunne udstrækkes til det fyldte 21 år.

Det er disse principer, hvis gennemførelse der overalt arbejdes på, idet undertiden lovgivningen, undertiden de praktiske bestræbelser gå foran.

Vor straffelov af 10 februar 1866 sætter den kriminelle lavalder til 10 år. Børn under denne alder straffes ikke. Vel kan der (§ 35), når det findes fornødent, af det offentlige anvendes forbedrings- eller sikringsmidler mod dem; Men dette udføres altfor lidet, og et 9årigt barn kan allerede have drevet det vidt i fordærvelse, uden at politiet tænker på at gribe ind.

Børn mellem 10 og 15 år straffes efter § 36 kun, når det efter forbrydelsens beskaffenhed (såsom ved drab, tyveri, røveri, ildspåsættelse), eller i følge deres forstandsudvikling og opdragelse må antages, at de have indset handlingens strafbarhed og denne derhos for voxne medfører højere straf end bøder og simpelt fængsel. Deres straf må ikke overstige 2 års forbedringshusarbejde. I praxis bliver det så godt som udelukkende unge brandstiftere, der efter denne § indsættes i forbedringshuset. De fleste børn mellem 10 og 15 år, som forse sig på anden måde, straffes (efter § 21 og 29) enten med ris (10—25 slag) eller med nogle dages eller ugers simpelt fængsel. Dog kunne de ved ringere forseelser, når omstændighederne tale derfor, overgives til hjemmets revselse. Og også ved grovere forbrydelser er justitsministeriet bemyndiget til at frafalde tiltale, hvis det antages, at det pågældende barn ved andre foranstaltninger kan rettes og forbedres.

Endelig bestemmer § 37, at for forbrydere mellem 15 og 18 år nedsættes den lovbestemte straf efter omstændighederne indtil det halve og kan aldrig overstige strafarbejde i 8 år. For denne aldersklasse bliver i følge § 21 fængsel på sædvanlig fangekost eller rottingslag den oftest anvendte straf. Men for den kan straffen ikke erstattes af anbringelse til opdragelse eller andre foranstaltninger.

For at give en forestilling om, hvorledes disse forskellige bestemmelser anvendes i praxis, anføres det, at i 1888 tilfaldtes for Københavns kriminal- og politiret 342 børn mellem 10 og 15 år — deraf 228, nemlig 220 drenge og 8 piger, for tyveri og andre forbrydelser mod ejendomsretten. For

41 af disse hævedes sagen, 111 slap med en advarsel, 69 drenge fik ris, og 3 drenge og 4 piger dømtes til simpelt fængsel — 114 tiltaltes for andre lovovertrædelser; af dem straffedes 11 med ris, og de fleste andre advarede. Mellem 15 og 18 år vare arresterede 225 drenge og 37 piger. Af disse straffedes 86 drenge med rotting (2 for sædelighedsforbrydelser, resten for tyveri og beslegtede forbrydelser). Kun 4 indsattes i forbedringshuset. (Fra hele landet indsattes i 1888 18 drenge under 18 år i forbedringshuset).

Endnu må bemærkes, at amtet (i København overpræsidenten) kan berøve forældre myndigheden over deres børn, når deres stilling, forstand eller sæder ere sådanne, at børnenes opdragelse ikke kan betros dem. Det samme kan ske for vedvarende skoleforsømmelse, kun at afgørelsen må træffes af justitsministeriet. Men denne afgørelse har kun betydning til det 18 år.

Det er klart, at der i dette er særdeles gode og brugbare elementer. Enhver god ordning af disse forhold bør sætte dommeren i stand til i passende tilfælde at anvende advarsler, overgivelsen til hjemmets eller skolens straf, og med hensyn til andre forbedringsmidler lader loven jo endog et meget frit spillerum. Men der burde sikkert kraftigere opmuntres til disses anvendelse overfor de to yngste aldersklasser af børn, og det burde gøres muligt også for ældre børn mellem 15 og 18 år at omsætte straffen til anbringelse i en passende anstalt. Den legemlige revselse, efter hvilken barnet uhindret kan vende tilbage til de gamle dårlige forhold, står endnu altfor meget som det normale. Måske kan den ikke ventes afskaffet, måske kan den som en kraftigere form for en advarsel endog være hensigtsmæssig overfor visse individer og visse arter af forbrydelser (også overfor voksne), idet man ikke bør glemme den gode gamle pædagogiske regel, at straffen så meget som muligt bør svare til forbrydelsen. Men anvendt i flæng er den en pædagogisk uting — en unødvendig grusomhed imod nogle børn, for hvem en advarsel vilde være nok, og et ligeså unyttigt

middel mod andre som at slå vand på en gås. Og den burde ikke gentages i den grad, at adskillige drenge, som i 16—18 års alderen komme i forbedringshuset, allerede ere straffede indtil 6 eller 8 gange med ris og rotting. Så burde man overveje, om forbedringshusets celle er det rette sted for disse drenge i den vanskeligste alder og disse unge mennesker i pubertetsårene, som ere så lidet skikkede til ensom selvopdragelse. Og — last not least — burde man søge at afhjælpe klagerne fra Flakkebjerg og Bøggildgård: Vi få mange af vore elever altfor sent, og vi miste altfor tidlig magten over dem; deres dårlige familier og venner række efter dem, og når de ere 18 år, have vi ikke længer myndighed til at holde dem tilbage.

De i disse henseender ønskelige forandringer kunne ske under mere radikale former, ved forandringer af straffelovens alders- og straffebestemmelser*). Eller de kunne ske lempeligere, idet lovens bud vistnok i det hele kunne beholdes, men suppleres ved ny bestemmelser og en forandret praxis, således at de angivne principer fyldestgøres. Hovedsagen er det, når en dreng eller pige findes skyldig i forseelser eller overtrædelser, at man ikke alene undersøger, hvilke lovparagrafer her ere overtrådte, men at man stiller sig selv disse spørgsmål: Hvorledes er dette barn?

*) Se Tidsskrift for Fængselsvæsen 1886 »Om børns straf«, af Prof. Getz, som for Norge foreslår den kriminelle lavalder sat op fra 10 til 16 år under kritik af de gængse bestemmelser om børnene have handlet avec ou sans discernement, og iøvrigt med lignende motivering som den, hvormed fængselsdirektør Streng i Hamborg samme år foreslog grænsen for strafbarhed flyttet op til det 14 år (Blätter für Gefängnissskunde 21. 380). Og Tidsskrift for Fængselsvæsen 1881: Forslag til en rationel og tidssvarende behandling af børn og unge lovovertrædere i Danmark af Fr. Stuckenberg, som vil, at børn skulle kunne straffes fra det 7 år, for at politiet skal få mere interesse for at gribe ind itide, og som foreslår for alle mellem 7 og 18 år, som have handlet sans discernement, at efterligne ordningen i Massachusets ved først at give advarsel, så sætte under tilsyn og endelig anbringe til opdragelse.

Hvorledes er dets hjem? Kan det nøjes med en advarsel? Bør det have en strengere advarsel i form af en revselse? Kan denne antages at støtte hjemmets og skolens opdragelse? Bør det måske foreløbig helt overlades til disse? Eller bør det fjernes fra hjemmet og anbringes i en opdragelsesanstalt? Er dets tilstand så graverende, at det bør til korrektionsanstalten, eller hvilken af vore anstalter passer bedst for dets alder, udvikling og moralske tilstand? Er det for sent at opdrage det? Have vi måske endelig ikke mere med et barn at gøre, men med en ung forbryder, som må i strafanstalten? Lad disse spørgsmål i hvert enkelt tilfælde blive det afgørende for behandlingen, og lad dem blive besvarede, ikke efter et almindeligt alders- eller forbrydelsesskema, men efter hvert barns forhold og natur og efter samråd med skole og hjem! Thi endnu mere end andre børn trænge de forbryderske børn først til personlig barmhjertighed, men dernæst til pædagogisk forståelse.

V. Lütken.

Præst

ved Vridsløselille Strafanstalt.
